

УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ В ОПТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Віталій Іванчишен

Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайєр у співпраці з П. Боннарором ; пер. з фр. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2009. 272 с.

Одним з найважливіших наративів у новітньому гуманітарному дискурсі є питання, пов'язані з міграційними рухами, їх вивченням й осмисленням в історичній ретроспективі, аналізуванню специфіки сучасних тенденцій та пошуком механізмів ефективного прогнозування з метою уникнення конфліктних ситуацій у майбутньому. Вагомою в контексті окреслених тез видається колективна праця «Європа та її болісні минувшини» за загальною редакцією відомих європейських учених Жоржа Мінка та Лори Неймайєр [1]. Хоча публікація цієї книги відбулася близько десятиліття тому, значущість її знову і знову актуалізується з огляду на євроінтеграційні прагнення українців, пошук оптимальних шляхів та рішень щодо регулювання вимушених переселень в останні роки тощо.

У нашому огляді акцентуємо увагу лише на окремих студіях колективної праці «Європа та її болісні минувшини», міркування та аргументи яких є затребуваними сьогодні. Зокрема, слушними видаються думки Ж. Мінка про те, що 2004 рік, як рік вступу нових членів до ЄС, актуалізував новий дискурс пам'яті в Європі, у якому однією з превалюючих тем виявилася проблема вимушених переселень 1940-х років у Європі, передовсім у «чотирикутнику» Німеччина – Австрія – Словаччина – Польща [2, с. 21]. Як наслідок, сформувалися кілька площин цієї проблеми, а саме польсько-німецька та німецько-угорсько-чеська, коли йдеться про територію ЄС [2, с. 21].

Завважимо, що питання вимушених переселенців є чи не найбільш вагомих в Україні сьогодні. Скажемо, що польська площина проблеми вимушених переселень 1940-х ро-

ків є не повною без її українського складника, потребує подальших студій та випрацювання певної моделі взаємовідносин сторін у розрізі перманентних конфліктів, що зринали на початку ХХ – ХХІ ст. в контексті (пере)осмислення болючої історичної спадщини та пам'яттєвого дискурсу. Хоча в пропонуваній праці темі українсько-польських відносин присвячено статтю польського дослідника А. Пачковського, однак в ній розкрито лише певні нюанси цієї проблеми, подано контури історичного підґрунтя її сьогодишнього існування. А. Пачковський слушно акцентував на тому, що означена площина є маловідомою в загальноєвропейському дискурсі, це створює додаткову перешкоду для її включення до нього [4]. Безперечно, указаний факт підсилює затребуваність не лише вивчення української специфіки міграційних рухів окреслених періодів, а й гідного його представлення в європейському пам'яттєвому потенціалі.

Під час розгляду проблеми переселень середини ХХ ст., зважаючи на основні тези авторів книги, виникає питання щодо характеристики і аналізування сучасної вимушеної міграції в Україні у зв'язку з військово-політичними подіями. Ж. Мінк і Л. Неймайєр подають у своїй праці огляд діяльності вимушених переселенців різних історичних відтинків на початку ХХІ ст., тенденції їхнього гуртування та самоорганізації, пред'явлення прав та позовів щодо матеріальної та моральної компенсації. Указані реалії певною мірою дисонують з інтеграційними процесами сучасності, адже інтерес ЄС у згаданих процесах, на думку Л. Неймайєр, полягає саме в тому, щоб

якомога швидше закрити юридичні дискусії щодо спірних питань [3, с. 199] та виробити колективні й взаємовигідні моделі примирення між країнами і націями.

Показовими в цьому плані виявилися перипетії в чесько-німецькій площині. Так, у 1997 році між Чехією та Німеччиною було прийнято декларацію про «визнання провини і несправедливості» один перед одним відносно подій 1938–1945 років та подальшу відмову від юридичних перемовин щодо цієї проблеми [3, с. 195–196]. Розв'язання означеного питання диктувалося насамперед потребою скасування Декретів Бенеша 1940-х років щодо виселення німців з чеських територій і відбувалось у процесі вступу Чехії до ЄС 2004 року. Згідно з декларацією 1997 року, Декрети Бенеша переходять з юридичної в історичну площину, що є надзвичайно важливим з огляду на оцінку ситуації [3, с. 195–196], адже було сформовано сприятливий ґрунт для примирення сторін.

Таким чином, торкаючись лише окремих проблемних аспектів колективної праці «Європа та її болісні минувшини», які, на наш погляд, апелюють до сучасності, намагаємося проявити українську специфіку викликів вимушеної міграції. Насамперед це стосується аспектів, пов'язаних з питаннями, як сучасні вимушені переселенці учинять після закінчення військових подій на Сході України та у Криму: чи будуть вони повертатися до своїх домівок, чи, навпаки, будуть вимагати компенсації, щоб актуалізувати своє становище на новому місці, яке поступово стало новим домом, є (не)сприятливим місцем проживання. Вочевидь, указаний перелік складних питань не є вичерпним і тяжіє до поступового розширення. Саме тому актуальною потребою соціогуманітарної думки є пошук відповідей, механізмів, формування стратегії, що дозволить оперативно реагувати та ефективно залагоджувати неминучі конфліктні ситуації.

Джерела та література

1. Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннарором ; пер. з фр. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2009. 272 с.
2. Мінк Ж. Європа та її «болісні» минувшини: стратегії історизування та їх використання в Європі. *Європа та її болісні минувшини* / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннарором ; пер. з фр. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2009. С. 13–39.
3. Неймайер Л. Європейські інституції як агенти примирення в Центральній Європі: по-

середництво між правом і політикою. *Європа та її болісні минувшини* / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннарором ; пер. з фр. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2009. С. 192–207.

4. Пачковський А. Польща й Україна. Важкі питання, складні відповіді. *Європа та її болісні минувшини* / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннарором ; пер. з фр. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2009. С. 142–154.

References

1. Mink G., Neumayer L. (authors-compilers) (2009) *Yevropa ta yiyi bolisni mynuvshyny* [L'Europe et ses passés douloureux] (in collaboration with Pascal Bonnar; transl. from French by Ye. Matichev). Kyiv: Nika-Tsentr, 272 pp.
2. Mink G. (2009) *Yevropa ta yiyi bolisni mynuvshyny: stratehiyi istoryzuvannia ta yikh vykorystannia v Yevropi* [Europe and Her Painful Past: Strategies of Historicization and Their Utilization in Europe]. *Yevropa ta yiyi bolisni mynuvshyny* [L'Europe et ses passés douloureux] (Mink G., Neumayer L. (authors-compilers); in collaboration with Pascal Bonnar; transl. from French by Ye. Matichev). Kyiv: Nika-Tsentr, pp. 13–39.
3. Neumayer L. (2009) *Yevropeyski instytutsiyi yako ahenty prymyrennia v Tsentralniy Yevropi*:

poserednytstvo mizh pravom i politykoyu [European Institutions as Agents of Reconciliation in Central Europe: Mediation between Law and Politics]. *Yevropa ta yiyi bolisni mynuvshyny* [L'Europe et ses passés douloureux] (Mink G., Neumayer L. (authors-compilers); in collaboration with Pascal Bonnar; transl. from French by Ye. Matichev). Kyiv: Nika-Tsentr, pp. 191–207.

4. Pachkovskiy A. (2009) *Polshcha y Ukrayina. Vazhki pytannia, skladni vidpovidy* [Poland and Ukraine. Hard Questions, Complicated Answers]. *Yevropa ta yiyi bolisni mynuvshyny* [L'Europe et ses passés douloureux] (Mink G., Neumayer L. (authors-compilers); in collaboration with Pascal Bonnar; transl. from French by Ye. Matichev). Kyiv: Nika-Tsentr, pp. 142–154.